

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
İÇİNDEKİLER	9
KISALTMALAR	15
GİRİŞ.....	17
I. ARAŞTIRMANIN TEMEL SORUSU	17
II. ARAŞTIRMA SORUSUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR	18
A. MODERN ANAYASACILIK VE İSLAMİ ANAYASACILIK.....	18
B. ARAP BAHARI VE ANAYASAL GELİŞMELER	21
C. ANAYASAL DEĞİŞİMİN DERECEİ: DEVRİMCİ ANAYASACILIK VE ANAYASAL DEVRİM	24
III. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	28
IV. ARAŞTIRMANIN METODU	31
V. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI VE PLANI.....	38

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI ÖNCESİ ANAYASACILIK

I. GİRİŞ	43
II. ORTA DOĞU VE KUZAY AFRİKA'DA SİYASAL REJİMLER.....	44
A. GENEL OLARAK SİYASAL REJİMLER VE BÖLGENİN DURUMU	44
B. ORTA DOĞU VE KUZAY AFRİKA'DA OTORİTER REJİMLERİN NEDENLERİ VE SÜRDÜREBİLİRLİĞİ HAKKINDA TEZLER	50
III. ARAŞTIRMA KAPSAMINDAKİ ÜLKELERDE ANAYASACILIK.....	59
A. GENEL OLARAK.....	59
B. ÜLKELER	65
1. Mısır	65
a. Cemal Abdul Nasır Dönemi	66
b. Enver Sedat Dönemi.....	68
(1) 1971 anayasası.....	68
(2) 1980 değişiklikleri.....	70
c. Hüsnü Mübarek Dönemi	72
(1) 2005 değişiklikleri.....	73

(2) 2007 değişiklikleri	75
2. Tunus.....	80
a. Habib Burgiba Dönemi.....	81
b. Zeynel Abidin Bin Ali Dönemi.....	83
3. Libya	87
4. Yemen.....	92
5. Cezayir	99
6. Fas.....	109
a. II. Hasan Dönemi.....	110
(1) 1962 anayasası	110
(2) 1970 anayasası	112
(3) 1972 anayasası	113
(4) 1992 anayasası	114
(4) 1996 anayasal reformu	120
b. VI. Muhammed Dönemi	121
7. Umman	123
8. Ürdün.....	129
9. Bahreyn	134
IV. ORTA DOĞU ve KUZAY AFİRKA REJİMLERİNDE ANAYASALARIN SAHTE OLDUKLARI TARTIŞMASI.....	143
V. SONUÇ.....	151

İKİNCİ BÖLÜM ANAYASA YAPIM SÜREÇLERİ

I. GİRİŞ.....	155
II. GEÇİŞ BAĞLAMINDA ANAYASA YAPIMI SÜRECİ	156
A. GENEL OLARAK ANAYASA YAPIM SÜRECİ.....	156
B. DEVRİMCİ ANAYASA YAPIMI	158
1. Tunus.....	160
a. Geçiş Süreci ve Kurucu Meclis Seçimleri Öncesi Atılan Adımlar	160
b. Yüksek Otorite	162
c. Kurucu Meclis Seçimleri.....	165
d. Meclisin Usul Kuralları.....	167
e. Anayasa Yazım Süreci ve Onaylanması	170
f. 2014 Anayasası Sonrası Tunus'ta Anayasal İstikrar	176
2. Mısır	183
a. Mübarek Sonrası Geçiş ve İlk Anayasal Metinler.....	184
(1) 19 Mart anayasa referandumu (anayasa değişiklikleri).....	184

(2) 30 Mart anayasal bildirisi (geçici anayasa)	186
(3) Anayasa-üstü ilkeler	189
b. 2012 Anayasası Yapım Süreci	192
(1) 2012 parlamento seçimleri	192
(2) Kurucu meclislerin oluşumu	194
(3) 2012 cumhurbaşkanlığı seçimleri	197
(4) Muhammed Mursi'nin anayasal siyaseti	199
(5) Kurucu meclis çalışmaları ve Anayasa'nın kabulü	203
c. 2013 Ordu Darbesi ve 2014 Anayasası Yapım Süreci	209
d. 2019 Anayasa Değişiklikleri	213
3. Libya	217
a. Ulusal Geçici Kongre (TNC) ve 2011 Anayasal Bildirisi	218
b. Genel Ulusal Kongre (GNC) Seçimleri	220
c. Anayasa Tasarısı Meclisinin (CDA) Oluşumu	221
d. Politik Bölünme ve İç Savaş	226
e. Libya Siyasi Anlaşması	227
f. Anayasa Tasarı Meclisinin Çalışmaları: Siyasal Bölünme, Silahlı Çatışma, Kilitlenme ve Boykotlar Altında Anayasa Yapım Süreci	229
g. Temmuz 2017 Nihai Anayasa Taslağı	234
h. Libya Siyasal Diyalogu	237
4. Yemen	241
a. Müzakereler ve Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) Girişimi	241
b. Uygulama Mekanizması	243
c. Ulusal Diyalog Konferansı	249
d. Anayasa Tasarısı Komitesi	253
e. Federalizm Tartışmaları	256
f. Çatışma ve Belirsizlik	258
C. REFORMİST ANAYASA YAPIMI	261
1. Cezayir	263
a. 2016 Anayasa Değişiklikleri	263
b. 2020 Cezayir Anayasası	266
2. Fas (2011 Anayasası)	268
3. Bahreyn	271
a. 2012 Değişiklikleri	271
b. 2017 Değişiklikleri	272
4. Ürdün	273
a. 2011 Anayasa Değişiklikleri	273
b. 2014 ve 2016 Değişiklikleri	275

5. Umman (2011 Anayasa Değişikliği).....	276
III. KARŞILAŞTIRMALI PERSPEKTİFTEN ANAYASA YAPIM SÜREÇLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	277
A. GEÇİŞ SÜRECİ BAĞLAMINDA ANAYASA YAPIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	277
B. ÖNCE PARLAMENTO SEÇİMLERİ Mİ YOKSA ANAYASA YAPIMI MI?.....	280
C. SÜRECİN ZAMANSAL SINIRI.....	283
D. KURUCU MECLİS (ANAYASA TASARI ORGANI) TARTIŞMALARI	286
1. Kurucu Meclisin Doğası	286
2. Anayasa Tasarısı Meclisinin Oluşumu	287
3. Anayasa Tasarısı Meclisinin Sınırları	287
4. Anayasa Tasarısı Meclisine İlişkin Usul Kuralları.....	289
E. SÜRECİN AÇIKLIK VE ŞEFFAFLIĞI.....	292
F. KATILIM VE KAPSAYICILIK TARTIŞMALARI	293
G. KONSENSUS TARTIŞMALARI	300
V. SONUÇ.....	301

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI ANAYASAL DEĞİŞİM

I. GİRİŞ.....	305
II. DİN VE DEVLET İLİŞKİLERİ	306
A. DEVLETİN DİNİNİN İSLAM OLDUĞU LAFZI	308
B. YASAMANIN KAYNAĞI OLARAK ŞERİAT	312
C. MEDENİ/SİVİL DEVLET KAVRAMI	318
D. ANAYASALARDAKİ DİĞER İSLAMİ UNSURLAR AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME.....	324
1. Fas'ta Kral'ın Emir-el Müminin Ünvanı	324
2. İslam Hukukunun Devlet Politikasının Bir Kısımını Belirlemesi veya Bir Sınır Olarak İslam.....	325
3. Hukukun Bazı Alanlarının İslam Hukukuna Göre Düzenleneceğinin Belirtilmesi	329
4. Anayasalarda Dini Kurumların Düzenlenmesi.....	331
5. Din ve Vicdan Hürriyetinin Düzenlenmesi	333
6. Dinin Koruyucusu Olarak Devlet ve İslami Hükümlerin Değiştirilemezliği.....	337
III. HÜKÜMET SİSTEMLERİ	338
A. HÜKÜMET SİSTEMİ TERCİHİ	339
B. YÜRÜTME VE YÜRÜTMENİN BAŞI OLARAK DEVLET BAŞKANI.....	342
C. YASAMA VE YÜRÜTME ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	355

D. DEVLET BAŞKANININ YARGI İLE İLİŞKİLERİ.....	368
E. OLAĞANÜSTÜ HAL YÖNETİMİ.....	374
F. DEVLET BAŞKANININ ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİNE DAİR (KURUCU İKTİDAR) YETKİSİ.....	379
IV. TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER.....	384
A. TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN ANAYASALARDA DÜZENLENİŞİ.....	384
1. Medeni ve Siyasal Hakların Düzenlenmesi	385
a. Düşünce, İfade ve Basın Hürriyeti	385
b. Toplanma ve Örgütlenme Hürriyeti.....	390
c. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği.....	392
d. Eşitlik ve Kadın Hakları	396
2. Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Hakların Düzenlenmesi	404
3. Üçüncü Kuşak Haklar	410
a. Anayasalarda Düzenlenen Üçüncü Kuşak Haklar.....	411
b. Azınlık Hakları	412
B. TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIRLANDIRILMASI	415
C. ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMELERİNİN ANAYASAL STATÜSÜ	422
1. Uluslararası Anlaşmaların Ulusal Hukuk Düzeninin Bir Parçası Olması.....	423
2. Uluslararası Anlaşmaların Ulusal Hukuk Düzeni İçindeki Yeri	424
D. TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER ALANINDAKİ EKSİKLİKLER VE UYGULAMADAKİ DURUM.....	429
V. ANAYASA YARGISI.....	432
A. ANAYASA MAHKEMELERİNİN OLUŞUMU.....	433
1. Anayasa Mahkemelerinin Kuruluşu ve Gelişimi.....	434
2. Anayasa Mahkemelerinin Üye Sayısı	439
3. Mahkeme Üyelerinin Atanma Kriterleri.....	440
4. Anayasa Mahkemelerinin Üye Seçimi	442
5. Anayasa Mahkemesi Üyelerinin Görev Süreleri	446
B. ANAYASA MAHKEMELERİNİN GÖREV VE YETKİLERİ	447
1. Norm Denetimi.....	447
a. Anayasa Değişikliklerinin Denetimi	447
b. Uluslararası Anlaşmaların Anayasaya Uygunluğu Denetimi.....	449
(1) Uluslararası anlaşmaların anayasaya uygunluğu denetimi	450
(2) Ulusal kanunların uluslararası anlaşmalara uygunluğu denetimi	453
c. Yasama İşlemlerinin Denetimi	454
d. Anayasaya Uygunluk Denetimi Türleri ve Yolları	456
2. Norm Denetimi Dışında Verilen Görev ve Yetkiler.....	461

a. Seçimlerin Denetimi.....	462
b. Danışma Rolü	463
c. Devletin Temel Organları Arasındaki Uyuşmazlıklarda Karar Vermek.....	464
e. Cumhurbaşkanının Görevden Alınması Yargılamasını Yapma	466
f. Diğer Görev ve Yetkiler.....	468
3. Anayasa Mahkemesi Kararlarının Niteliği	469
C. ANAYASA YARGISININ UYGULAMADAKİ DURUMU VE ETKİNLİĞİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER	470
VI. SONUÇ	478
SONUÇ.....	481
I. ANAYASA YAPIM SÜRECİ	481
II. DİN-DEVLET İLİŞKİLERİ	483
III. HÜKÜMET SİSTEMLERİ	484
IV. TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER	485
V. ANAYASA YARGISI.....	487
VI. ANAYASAL DEĞİŞİMİN PANORAMASI.....	488
VII. ARAŞTIRMANIN ETKİSİ	490
KAYNAKÇA.....	493